

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE (II)

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

The legal obligation to maintain, by its purpose, aim of ensuring certain categories of persons needed for living. The foundation of this obligation is family relationships, but there are certain categories of people who benefit from this right without having family relationships. The sphere of the persons between whom there is the obligation to maintain has been fixed by the legislator, also the order in which maintenance is due, as well as the general conditions of the maintenance obligation. This part of the study outlined the order of maintenance and its general conditions.

Keywords: *legal obligation to maintain, order in which maintenance is due, conditions regarding the maintenance creditor, conditions regarding the maintenance debtor*

1. Ordinea în care se datorează obligația de întreținere

Potrivit art. 519 C.civ., întreținerea se datorează în ordinea următoare:

- a) soții și foștii soți își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați;
- b) descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului, iar dacă sunt mai mulți descendenți sau mai mulți ascendenți, cel în grad mai apropiat înaintea celui mai îndepărtat;
- c) frații și surorile își datorează întreținere după părinți, însă înaintea bunicilor.

Textul articolului amintit trasează așadar ordinea imeprativă în care este datorată întreținerea, după cum urmează:

În primul rând, soții și foștii soți își datorează întreținere înaintea celorlalți obligați. Obligația de întreținere între soți există de la data încheierii căsătoriei și până la încetarea sau desfacerea acesteia prin divorț. În ceea ce îi privește pe foștii

soți, este de amintit că potrivit art. 389 alin. 2 C. civ., soțul divorțat are dreptul la întreținere, dacă se află în nevoie din pricina unei incapacități de muncă survenite înainte de căsătorie ori în timpul căsătoriei. El are drept la întreținere și atunci când incapacitatea se ivește în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, însă numai dacă incapacitatea este cauzată de o împrejurare în legătură cu căsătoria. Este de precizat însă că această obligație va înceta în ipoteza recăsătoririi soțului îndreptățit la întreținere. În cazul constatării nulității căsătoriei, soțul de bună credință din căsătoria putativă va putea beneficia de întreținere până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, potrivit art. 304 C. civ.

În al doilea rând, în ipoteza existenței descendenților, rezultați fie din căsătorie, fie din afara căsătoriei dar a căror filiație a fost stabilită față de ambii părinți, fie din adopție, sau a ascendenților, aceștia nu vor putea fi obligați la întreținere înaintea soțului ori fostului soț¹. Descendentul este obligat la întreținere înaintea ascendentului, iar dacă sunt mai mulți descendenți sau mai mulți ascendenți, cel în grad mai apropiat înaintea celui mai îndepărtat. Așadar, în ipoteza în care există atât descendenți (spre exemplu copii, nepoti, strănepoți etc), cât și ascendenți (părinți, bunici, străbunici etc), creditorul întreținerii se va îndrepta în primul rând împotriva descendenților în ordinea gradului de rudenie cel mai apropiat și doar în ipoteza în care nu este în măsură să se îndestuleze se va îndrepta împotriva ascendenților, din nou în funcție de gradul de rudenie cel mai apropiat. Este de asemenea posibil ca o parte a întreținerii să fie obținută de la descendenți iar restul de la ascendenți.

În al treilea rând, frații și surorile își datorează întreținere după părinți, dar înaintea bunicilor. Așadar, în ipoteza în care o persoană este necăsătorită și nu are descendenți, ea va solicita în primul rând întreținere părinților săi, apoi se va îndrepta împotriva fraților sau surorilor sale și abia în final împotriva bunicilor săi.

2. Particularitățile obligației de întreținere

Ca regulă, obligația legală de întreținere prezintă caracter personal și are un singur debitor și un singur creditor. Prin excepție de la aceasta regulă, există obligații cu o pluralitate de debitori. Astfel, potrivit art. 521 alin. 1 C. civ., în cazul în care mai multe dintre persoanele prevăzute la art. 516 C. civ. sunt obligate să întrețină aceeași persoană, ele vor contribui la plata întreținerii, proporțional cu mijloacele pe care le au. Cu toate acestea, potrivit art. 521 alin. 2 C. civ., dacă părintele are drept la întreținere de la mai mulți copii, el poate, în caz de urgență, să pornească acțiunea numai împotriva unuia dintre ei. Cel care a plătit întreținerea se poate întoarce împotriva celorlalți obligați pentru partea fiecăruia. Deci

¹ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 873.

în această ipoteză părintele poate solicita toată întreținerea de la un singur copil, urmând ca acesta din urmă, pe calea acțiunii în regres să solicite fraților și surorilor lui partea corespunzătoare din contribuția datorată de aceștia.

Obligația de întreținere subsidiară o întâlnim în ipoteza reglementată de art. 522 C. civ., respectiv, în cazul în care cel obligat în primul rând la întreținere nu are mijloace îndestulătoare pentru a acoperi nevoile celui care o cere, instanța de tutelă le poate obliga pe celelalte persoane îndatorate la întreținere să o completeze, în ordinea stabilită la art. 519 C. civ. Spre exemplu, o persoană căsătorită solicită întreținere de la soțul său, însă acesta nu este în măsură să acopere integral nevoile creditorului. În această ipoteză întreținerea poate fi completată prin contribuția copiilor.

Obligația de întreținere este divizibilă. Potrivit art. 523 C. civ., când cel obligat nu poate presta, în același timp, întreținere tuturor celor îndreptățiți să o ceară, instanța de tutelă, ținând seama de nevoile fiecăreia dintre aceste persoane, poate hotărî fie ca întreținerea să se plătească numai uneia dintre ele, fie ca întreținerea să se împartă între mai multe sau toate persoanele îndreptățite să o ceară. În acest caz, instanța hotărăște, totodată, modul în care se împarte întreținerea între persoanele care urmează a o primi. Așadar, în această ipoteză, instanța de tutelă va putea dispune, fie ca întreținerea să fie plătită unei singure persoane, fie ca întreținerea să se împartă între mai multe sau între toate persoanele îndreptățite să o ceară.

3. Condițiile obligației de întreținere

Potrivit art. 513 C. civ., obligația de întreținere există numai între persoanele prevăzute de lege. Ea se datorează numai dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege. Teza finală a textului prezentat se referă la îndeplinirea condițiilor cerute de lege atât în privința creditorului, cât și a debitorului întreținerii.

În ceea ce îl privește pe creditorul întreținerii, condițiile cumulative pe care trebuie să le îndeplinească pentru a beneficia de întreținere sunt următoarele:

a) să se afle în stare de nevoie. Potrivit art. 524 teza I C. civ., are drept la întreținere numai cel care se află în nevoie. Starea de nevoie a fost definită ca fiind situația unei persoane care nu își poate satisface necesitățile materiale, firești, de hrană, îmbrăcăminte, locuință, medicamente, precum și cele spirituale, cum sunt cele legate de educație, informare, evoluție culturală etc².

Trebuie precizat că acela care solicită întreținere trebuie să facă dovada stării sale de nevoie, aspect pe care îl poate dovedi cu orice mijloc de proba, fiind vorba despre o chestiune de fapt. Starea de nevoie se poate întinde asupra tuturor aspectelor cuprinse de definiția anterioară, sau poate privi doar o parte a acestora, adică poate fi totală sau parțială, de asemenea, poate fi temporară sau permanentă.

² M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 515.

b) să nu se poată întreține din munca sau din bunurile sale. Potrivit art. 524 teza a II-a C. civ., este necesar ca creditorul întreținerii să nu se poată întreține din munca sau din bunurile sale.

Trebuie să precizăm că imposibilitatea creditorului întreținerii de a se întreține din muncă poate fi datorată incapacității sale de muncă, dar nu exclusiv din acest considerent, sfera de cuprindere fiind mai largă. Așa cum s-a subliniat în doctrină³, poate fi vorba despre o boală, de consecințele unei vătămări corporale sau a sănătății, de bătrânețe sau ipoteza unui tânăr apt de muncă dar care se preocupă de desăvârșirea sa profesională.

Precum în cazul stării de nevoie, și imposibilitatea întreținerii din muncă reprezintă o situație de fapt ce poate fi probată cu orice mijloc de probă.

Trebuie reținut că starea de nevoie a creditorului întreținerii nu este raportată exclusiv la incapacitatea sa de a întreține din muncă, ci legiuitorul face trimitere și la lipsa altor venituri precum și a bunurilor care să îi permită ca prin valorificare să acopere cheltuielile de întreținere.

c) ca regulă, starea de nevoie a creditorului întreținerii să nu se datoreze propriei culpe. Prin excepție însă, potrivit art. 526 alin. 2 C. civ., acela care se află în stare de nevoie din culpa sa poate cere numai întreținerea de strictă necesitate.

d) să nu se facă vinovat față de debitorul întreținerii de fapte grave, contrare legii ori bunelor moravuri. Potrivit art. 526 alin. 1 C. civ., nu poate pretinde întreținere acela care s-a făcut vinovat față de cel obligat la întreținere de fapte grave, contrare legii sau bunelor moravuri. Așa cum s-a surprins în doctrină⁴, prin aceste dispoziții se face aplicarea principiului echității care guvernează legea civilă, pentru că este total inechitabil ca o persoană să fie obligată să-i presteze întreținere unei rude apropiate care a avut, față de debitorul obligației, o comportare necorespunzătoare.

În ceea ce îl privește pe debitorul întreținerii, condițiile cumulative pe care trebuie să le îndeplinească pentru a beneficia de întreținere sunt următoarele:

a) să fie persoana desemnată de lege în acest sens. Textul art. 516 C. civ. stabilește sfera persoanelor între care există obligația de întreținere.

b) este necesar să nu existe alte persoane obligate la a presta întreținerea înaintea persoanei chemate să o presteze. Așadar, ordinea prestării întreținerii stabilită în cuprinsul art. 519 C. civ. prezintă caracter imperativ. În alte cuvinte, debitorul întreținerii nu poate alege persoana care dorește să îi presteze întreținere, fiind obligat să solicite aceasta în funcție de ordinea stabilită de legiuitor.

c) debitorul întreținerii trebuie să aibă mijloacele pentru a presta întreținerea ori cel puțin posibilitatea dobândirii mijloacelor pentru a o presta. Potrivit art. 527

³ M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 515.

⁴ A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. 7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 274.

C. civ., poate fi obligat la întreținere numai cel care are mijloacele pentru a o plăti sau are posibilitatea de a dobândi aceste mijloace.

La stabilirea mijloacelor celui care datorează întreținerea se ține seama de veniturile și bunurile acestuia, precum și de posibilitățile de realizare a acestora; de asemenea, vor fi avute în vedere celelalte obligații ale sale.

Textul legal impune așadar ca debitorul întreținerii să dețină mijloacele necesare pentru a presta întreținerea. Dacă spre exemplu acesta nu deține mijloacele necesare pentru a presta întreținerea în integralitate, el va fi obligat să o pres-teze proporțional cu mijloacele pe care le deține.

Tot acest text legal face trimitere și la posibilitățile de realizare a veniturilor, adică în alte cuvinte, dacă cel obligat la întreținere are aptitudinea de a munci, deși nu o face, el nu poate fi scutit de a-și îndeplini obligația legală de întreținere. În astfel de ipoteze cuantumul pensiei de întreținere se va raporta la venitul minim pe economie. În ipoteza în care debitorul este șomer, acesta poate fi scutit de plata pensiei de întreținere, raportat la situația particulară în care se găsește⁵.

În privința veniturilor debitorului este de precizat că se încadrează în această sfera veniturile din muncă, precum și orice alte venituri care au caracter de permanență. Potrivit Deciziei nr. 21/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, ce a fost publicată în M. Of. nr. 943 din 21 decembrie 2015, s-a stabilit: „În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 527 alin. (2) și art. 529 alin. (1) și (2) C.civ., echivalentul valoric al normei de hrană prevăzute de art. 2 alin. (4) și art. 4 alin. (4) din O.G. nr. 26/1994 privind drepturile de hrană, în timp de pace, ale personalului din sectorul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, republicată, cu modificările și completările ulterioare, nu se include în totalul veniturilor nete lunare în raport de care se stabilește pensia de întreținere datorată de către părinte copilului”. Sunt avute în vedere veniturile realizate exclusiv de către debitorul întreținerii, nu și veniturile realizate de soțul debitorului ori alte persoane cu care acesta locuiește⁶.

Potrivit art.528 C.civ., starea de nevoie a persoanei îndreptățite la întreținere, precum și mijloacele celui care datorează întreținere pot fi dovedite prin orice mijloc de probă.

4. Concluzii

Obligația de întreținere are un caracter complex întrucât nu se referă strict la satisfacerea nevoilor alimentare ale creditorului său, înglobând în sfera sa de cuprindere și necesitățile de a oferi locuință, îngrijiri medicale precum și nevoi

⁵ E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 325.

⁶ A se vedea, în același sens, E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 323.

social-culturale. Sfera persoanelor îndreptățite la întreținere, ordinea în care aceasta se datorează, precum și condițiile ce trebuie îndeplinite cumulativ atât în privința creditoului întreținerii, cât și în privința debitoului întreținerii, au fost reglementate de legiuitor, acestea fiind prezentate în cele două părți ale studiului dedicat obligației de întreținere, inclusiv particularitățile pe care această obligație le prezintă.

Bibliografie

- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018
- M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2016
- A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. 7, Ed. C.H. Beck, București, 2012
- E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011